

Svetko Kobal – petinosemdesetletnik

Pogovor z jubilantom

V času med zadnjimi in temi Loškimi razgledi je Svetko Kobal-Florjan doživel najmanj pet jubilejev. Trije so osebni. V soboto, 15. decembra 2006, je dopolnil 85 let. V istem letu je s soprogo Marijo, rojeno Jamnik, praznoval šestdeset let skupnega življenja. Preteklo pa je tudi petinštirideset let, odkar je diplomiral na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani. Ob delu! Preteklo je tudi petinštirideset let, odkar se je delovno osredotočil predvsem na gospodarsko politiko, in petintrideset let, ko je 10. aprila 1972 postal prvi guverner Narodne banke (SR) Slovenije. Upamo, da se bo letos 9. oktobra lahko tudi spominjal, kako je njegov gimnazijski sošolec France Popit položil temeljni kamen za novo zgradbo Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, Svetku pa prepustil njeno zgraditev.

Ker o njegovem življenju lahko preberete tudi na 265. in 266. strani Loških razgledov 48 iz leta 2001, nam je tokrat živahno, prepričljivo in sproščeno razložil nekaj dogodkov iz svojega življenja, spoznanj o preteklem razvoju škofjeloškega ozemlja in Gorenjske, primerjav med nekdanjim ravnanjem v FLR in SFR Jugoslaviji in samostojni Republiki Sloveniji ter tehtnih pogledov na aktualno dogajanje doma in po svetu.

☛ V čem je bila razlika med družinama Kobal in Kavčič v Škofji Loki, ki sta bili tekmici za prestiz v mestu in v občini Škofja Loka?

V Škofji Loki smo Kobali in Kavčiči izhajali iz različnih sredin. Moj oče Valentin je bil zidar, soboslikar, specialist za kmečke peči in odličen rejec pojočih kanarčkov. Lani sem v muzej odnesel njegove vzorce za pleskanje. Izdeloval je tudi modele za loške medene kruhke. Bil je dvakrat poročen. Iz prvega zakona je bila Ana Ziherl-Kobav, moja polsestra, poročena z Jožkom Ziherlom, sinom trgovca iz Škofje Loke. Iz drugega pa Jože, Mara, Tinca in jaz.

Že pred vojno so k nam hodili vsi komunisti: Kraigherji, Tomšič, kasneje pa med vojno Štefan Kebe, Stane Žagar ml., Mira Svetina in še mnogi drugi. Zanimivo je, da sva z bančnikom Nikom Kavčičem rojena isti mesec, a on izhaja iz škofjeloškega srednjega sloja.

Kavčiči so bili obrtniki, Jože je bil gostilničar. Peter je bil klepar in je imel kleparsko

delavnico. Miha je bil zavarovalniški agent. Tončka je bila poročena s posestnikom Pavletom Hafnerjem, Mara pa z Jožtom Pcharjem. Ker smo izhajali iz različnih stanov, smo imeli tudi različne poglede na dogajanje okrog nas in našo vlogo v njem. Mi smo bili gospodarsko navadna delavska družina in smo stanovali kot podnajemniki v Karlovcu. Oni so bili liberalci in obrtniki, ki so želeli tudi z najrazličnejšimi povezavami še okrepiti svojo gospodarsko moč.

Oboji pa smo bili že 1941. leta proti okupatorju. Ker je bilo dogajanje decembra 1941. leta že nekajkrat popisano, naj dodam le, da sem zadovoljen, da smo uspeli 21. decembra 1941. leta rešiti iz škofjeloškega zapora Franceta in Jožeta. Z bančnikom Nikom pa se še vedno srečava na Zvezi borcev Škofja Loka.

❖ **Kaj je bilo značilno za čas, ko ste bili od 1954. do 1958. leta, kot zadnji Škofjeločan, predsednik skupščine Ljudskega odbora mestne občine Škofja Loka? Je mogoče primerjati takratni in sedanji čas?**

Ni mogoče. To je bila doba velikega entuziazma. Bil je čas po vojni, ki sem jo jaz osebno preživel med aktivisti, zaporniki v Begunjah, interniranci v treh koncentracijskih taboriščih ter v partizanih. Po vsaki vojni, ki jo ljudje preživijo, je fantastično razpoloženje in hotenje, da bo nastala nova, pravičnejša družba. Jaz sem se takrat pričel ukvarjati z gospodarstvom in na novo smo pognali nekaj podjetij, tudi s pomočjo Nika Kavčiča, da se je pričela Škofja Loka gospodarsko razvijati. Asfaltirali smo cesto proti Trati, z mejstrom Plečnikom oziroma njegovim učencem Antonom Bitencem smo uredili Graben in območje Kapucinskega mostu. V mesto oziroma občino smo zvalili strokovnjake najrazličnejših smeri. Med njimi naj omenim dr. Pavleta Blaznika, prof. Franceta Planino, gradbenika Marjana Masterla, inovatorja in ustanovitelja Termike, Jožeta Jana. Takrat se je oblikoval Technik, nastale so tovarne El ra v Retečah, Kroj, Odeja, združili smo Jelovico in Gradis in pognali Motor v Vincarjih. Ta podjetja so nastala tako rekoč iz nič, kot sad velikih prizadevanj novih, mladih zagnanih direktorjev in delavcev ter so zato v takratnih okoliščinah tudi dobro delala in se razvijala.

❖ **Škofja Loka je bila takrat mestna občina, ki je lahko samostojno skrbela za svoj razvoj. Tudi ko ste 1959. leta odšli na Okraj Kranj, kjer ste kot podpredsednik Okrajnega ljudskega odbora Kranj odgovoren za gospodarstvo, delali z Vinkom Hafnerjem, niste nikdar pozabljali rojstne občine. V Kranju ste se izkazali na treh področjih: gospodarstvu, vodnem gospodarstvu in bančništvu. Osebno ste zaključevali trideseta leta in prehajali v štirideseta, a iz vsake priložnosti ste znali potegniti nekaj izjemnega za svoje okolje.**

To nam je omogočila premajhna pazljivost Beograda oziroma moje ekonomsko tolmačenje njegovih zakonov. Na primer. Podjetja so bila dolžna plačevati prispevek za vodni sklad. Plačevala so ga iz doseženega dobička. Kot predsednik upravnega odbora Vodne skupnosti Gorenjske sem ugotovil, da zakonodajalec ni dobil zgornjega zneska prispevka. Ker je na Gorenjskem nekaj podjetij ustvarjalo dobiček, med njimi tudi Železarna Jesenice, ki jo je vodil Matevž Hafner, smo se dogovorili, da bomo za vodnogospodarske objekte in dostave porabili čim več tega denarja. Beograd nam je sicer poslal inšpekcijo, a mi smo jim dokazali, da z ničemer ne kršimo zakona. Iz tega denarja sta zrastle tudi prepotrebna armiranobetonska mostova, in sicer Lahov ali Šeširski most v Škofji Loki in most čez Sušico na Kidričevi cesti.

☛ Odkrili ste tudi zanimiv način pridobivanja denarja za stanovanjsko gradnjo.

V Beogradu so naredili še en, zelo površen predpis. Čudil sem se, ko sem ga prebral. Napisali so, da se tudi vračila kreditov odbijejo od osnove za plačilo davkov Beogradu. Če to pretvoriš v ekonomske jezik, narediš sledeče. Z banko se zmeniš, da ti da posojilo. Ti to posojilo potrošiš. Čez nekaj dni pa vrneš posojilo banki iz državnega denarja. Potem spet lahko vzameš nov kredit. To je bilo mogoče samo v okoljih, kjer so podjetja ustvarjala dobiček. Naj ponazorim. Predsednika Skupščine občine Trzič, ki je še živ, sem poklical in ga povprašal, če rabi stanovanja. Odgovoril je, da jih potrebuje, a nima denarja za zidavo. Potem sem mu razložil način, kako priti do sredstev, in hitro smo se dogovorili. Tako smo takrat zgradili prve bloke na Partizanski cesti v Škofji Loki, pa na Jesenicah, v Trziču, v Radovljici in, če se ne motim, na Kidričevi cesti v Kranju. Franceta Popita, ki je bil sekretar v Kranju, bil pa je moj sošolec iz gimnazije, sem vprašal, če to lahko delam? Pa je rekel: »Kar delaj!«

☛ Našli ste še eno obliko zadrževanja denarja v Sloveniji?

V naš prid smo izboljšali razmerje med pasivo in aktivo banke. Poskrbeli smo, da je bilo v obtoku čim manj gotovine, ki je brezobrestni kredit Narodni banki Jugoslavije. Če si imel veliko gotovine v obtoku, si kreditiral zvezno narodno banko. Gotovino v obtoku smo zmanjšali na ta način, da ljudje niso dvignili plače kar naenkrat, v gotovini, ampak da so jo po potrebi lahko dvigali na izplačilnih mestih v tovarnah. Na ta način je ostalo ogromno denarja za naše poslovne banke. To je omogočalo novo financiranje oziroma kreditiranje gospodarstva. Ker je v Sloveniji izredno padla količina gotovine, je bil Beograd pozoren, saj je bilo to vse izven nekih norm. Ampak tega nam niso mogli preprečiti, ker so naši ljudje zaupali temu načinu razpolaganja z zaslužkom. Poslali so k nam inšpekcijo, naredili kraval, a niso mogli nič. Oni, na jugu države, zaradi njihovih navad, tega niso bili v stanju organizirati.

☛ Trdite, da se je pričel proces osamosvojitve Slovenije s pridobitvijo prvega tujega posojila neposredno za Slovenijo ter z oblikovanjem deviznih fondov slovenskih podjetij v tujini.

Večina odločitev, ki jih je sprejemal Beograd, tudi po katastrofalnem potresu v Skopju, bil sem tajnik komisije za sanacijo. Tudi pri najemanju kreditov gospodarskih subjektov v tujini. Pri potresu smo predlagali, da se določi znesek, ki bo na razpolago za sanacijo in da bodo v Skopju oziroma Makedoniji v celoti odgovorni za njeno izvedbo. Pa so se zaradi premoči ne razvitih odločili za to, da bo cela država odvajala del svojih dohodkov za prizadeto Skopje. To je bilo v nasprotju za našo logiko, da je potrebno gospodarno ravnati z denarjem. Pri posojilih v tujini, ki so jih slovenska podjetja lahko dobila že na telefonski klic, pa je prišlo na državni ravni do tega, da je zanje na koncu jamčila država. Ključni udarec so zadali državi Hrvatje, ki niso likvidirali hrvaške banke, ampak so odgovornost prenesli, v dogovoru s Srbi, z republiko na federacijo. Takrat je bila predsednica vlade Milka Planinc in ta odločitev je pomenila posredno začetek propada države. Mi smo ves čas zahtevali, da država ni odgovorna za nič. Vsak mora zase odgovarjati. Največ, kar je, da odgovarja kreditojemalčeva poslovna banka. Zato smo pač iskali tudi svoje rešitve. Slovenija je 1976. leta pridobila sama od Kuvajta posojilo za termoelektrarno Šoštanj, podjetja pa so začela zadrževati zaslužene devize v tujini. To je dejansko pomenilo prvi korak k osamosvajanju republike in njeno preoblikovanje v samo-

stojno državo. Osamosvajanje ni samo vojska, osamosvajaš se na obroke, na različne načine. Ko sem bil guverner Narodne banke Slovenije, smo imeli devizne rezerve ilegalno zunaj. Svoje devizne rezerve. To je Beograd pihal na to! Kot hudič! On je dobro vedel, če imamo mi svoje devizne rezerve, da se pripravljamo na osamosvojitve.

☛ **Pravite, da je zadolženost pokopala Jugoslavijo. Se kaj podobnega lahko zgodi Republiki Sloveniji?**

Ne smemo pozabiti, da moramo odplačevati še kredite iz časa skupne države. Skrbi me zadolženost, ki nastaja v sčdanji državi. Vsaka vlada želi imeti velike uspehe. Ker pravijo, da se gospodarsko dvigamo, ker imamo visoko rast, se tudi zadolžujemo. Dokler gospodarstvo raste, še kar gre, ker to s prirastkom nekako pokrivaš. V trenutku neke mednarodne krize, ko ne moreš več izvažati, ko ne moreš služiti, pa pride do krize. Zadolževanje je pot, ki je zelo rizična. Lahko se obnese, lahko pa tudi ne. Če pametno investiraš. Dokler gredo sredstva v razvoj tovarn, lahko še računaš na učinek. Ko gre pa za infrastrukturo, za ceste, je pa že veliko vprašanje. Mi gradimo zato, da se preko nas valijo kolone tovornjakov, od katerih pa nič nimamo. Taka struktura zadolženosti pri Slovencih je sedaj slaba. Če se visoka gospodarska rast ne bo nadaljevala, lahko nastane velika kriza.

☛ **Kako kot bančnik gledate na prodor tujih bank v Slovenijo?**

Pri nas je bila edina prava banka, ki je zrastle od spodaj navzgor, brez države, A- banka. Vse druge so imele posle z državo. SKB banka je v bistvu naslednica Stanovanjske komunalne banke. Za stanovanja smo takrat obvezno plačevali vsi. Če ne bi država prevzela jamstvo za železarno pri Gorenjski banki, bi bila na veliko slabšem. To je bilo ogromno denarja. Žal so takrat sanirali banke, ne pa gospodarstva. Ker pa ste me vprašali, kaj menim o tujih bankah, jaz nisem navdušen nad tem, da so jih že precej pobasali tujci. Še najmanj pa nad tem, to, kar bom sedaj rekel, je sicer grdo, da bi jih v bodoče pobasale banke iz tistih držav, s katerimi imamo sosedske probleme. Banka namreč ni samo banka, ampak je center fantastičnih informacij. Banka mikroskopsko pogleda vsako podjetje. Podružnice, ki so v Sloveniji, pošiljajo vse podatke svojim centralam. Oni se ne ukvarjajo samo s finančnimi posli, ampak še s številnimi drugimi posli. Vojna ni samo z orožjem, ampak je v vseh oblikah. Bil sem zelo proti temu, da bi Koprsko banko prevzeli Italijani, pa tudi nad tem, da nas prevzemajo avstrijske banke, nisem navdušen. Z obojimi imamo še konflikte zaradi manjšin. Če že prihajajo k nam tuje banke, naj pridejo iz držav, s katerimi nimamo nobenih problemov. Najbolje pa je, da nobene. Nekaj svojega moraš imeti, drugače izgubiš vsako orientacijo.

☛ **Če ostaneva pri ekonomiji. Osem let ste bili predsednik sveta Ekonomske fakultete. Takrat je med starejše, izkušene predavatelje prišel tudi donedavni dekan fakultete dr. Maks Tajnikar. Izgradil se je na sami fakulteti. Je primerno, da univerzitetni profesorji naredijo vso kariero na fakulteti?**

Ne! Bil sem zelo kritičen do tega, da se profesorski kader in tudi doktorati gradijo iz študentov. Večina teh ljudi ni bila nikoli v gospodarstvu. Študent je postal asistent in je v vsem ustregel profesorju, da je lahko delal doktorat. Vedel je, da ga lahko naredi, če se oni strinjajo, drugače tako ne more biti. To je bila sorazmerno zaprta struktura. Kot sem dejal, sem temu

nasprotoval in sem skušal doseči, da pride na fakulteto vsaj pogodbeno tudi nekaj gospodarstvenikov. To mi je delno uspelo.»

☛ **Že dolgo ne živite v Škofji Loki, a kljub temu me zanima, kaj menite o tem, da Občina Škofja Loka praznuje občinski praznik v spomin na datum, ko so loško ozemlje, če ga lahko tako imenujete, dobili Bavarci oziroma Nemci?**

Županu sem rekel, da se ne strinjam s tem, da slavimo datum, na katerega je en tuji fevdalec dal to posestvo drugemu tujemu fevdalcu. Jaz sem se vedno postavil na stališče, slavimo nekaj takega, kar smo mi naredili. Ni nujno, da je povezano z NOB. Slavimo nekaj takega, na kar smo mi lahko ponosni. Mislim, da je Loka žal vsa bolna od tega srednjega veka. V vseh ozirih.

☛ **Se s takimi slavji lahko oblikuje domovinska in narodna pripadnost?**

Mladim danes domovina nič več ne pomeni. Naša zgodovina je sedaj preklana. Sedaj so vsi enaki. Tisti, ki so bili z Nemci, in tisti, ki so bili proti. Mladina je sedaj zbegana. Oni lahko gredo v tujino delat. Pri nas ni nobenega ideala več, za katerega se spleča žrtvovati. Saj še za slovensko vojsko ne morejo več rekrutirati mladih, ker nobeden noče več biti tam. Sedaj je poklicna vojska, a z njo nikdar ni bilo nič. Ta obstoji, dokler jo plačuješ. Ko jo nehaš plačevati, vse razpade.

☛ **To je kar malo črnogled pogled na položaj mladine. Kaj pa potem menite o položaju aktivnih ljudi?**

Če pogledam globalen pogled na gospodarstvo v Sloveniji, mislim, da stanje ni slabo. Vendar. Če smo preje gojili pripadnost zaposlenih podjetju, so sedaj le ti stalno na prepihu, zaradi česar nimaš več občutka, da je to tvoje podjetje, s katerim bi delil usodo, tako, kot je to v razviti Evropi. Za kapital je namreč pomembno, da so vsi zaposleni na trgu. Le tako namreč lahko pritiskajo na plače, če so delavci v položaju, da lahko vsakega odpustiš. Nihče nima več varnosti. To je slabo za produktivnost. Ljudje se borijo samo še za plače in lastno preživetje. Zato pravim, da ni večje diktature, kot to, da ljudje vsak dan čakajo, kdaj jih bodo vrgli ven. To je najhujša diktatura. Ljudje imajo otroke. To ni enostavno. Mladi se zato celo ne odločajo za otroke.

☛ **Česa se radi spomnite iz vaše mladosti in tudi kasnejših let, ko ste opravljali številne naloge, pogosto tudi na robu dopustnega.**

Imeli smo neke ideale, za katere smo menili, da se zanje spleča žrtvovati. Ko se ti porušijo, se poruši ves svet in to je hudičeva stvar. Potem ti je vseeno. Ljudem je potem domovina le tam, kjer jim je lepo, ne glede na to, kje živijo. Tam, kjer bom zaslužil denar, po možnosti, čim lažje. Potem mi je vseeno, kje.

☛ **Kako na vse to gledate ljudje vaših znanj in vsestranskih izkušenj?**

Mi smo prestari. Tudi nimamo fizičnih moči, da bi se ne vem kaj šli. Tudi nismo vabljeni, da bi take dogodke in položaje razlagali. To pride prav tudi sedanji oblasti, ki ima najraje

mir. Oni najraje rečejo, da se je cel svet začel z njimi in radi se sklicujejo na globalizacijo. Pa ni vse tako. Če bi nekdo hotel svoji okolici, narodu in državi narediti toliko dobrega, kot sem poskušal jaz, bi ugotovil, da je tudi Bruselj mogoče pri marsičem ukaniti in mu ni potrebno v vsem slediti tako kot on ukaže. Ivan Cankar je namreč o slovenskem narodu tudi zapisal: »Za-
motano je res, ampak slovenski narod je duhovit.«